

ТАНИЛЦУУЛГА

*Шүүх шинжилгээний тухай хуульд
нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай*

Шүүх шинжилгээний байгууллагын алба хаагчдыг тогтвор суурьшилтай ажиллуулах, тэдний ажилдаа хандах хандлага, итгэл үнэмшил, хариуцлагыг нэмэгдүүлэх, ажлын бүтээмж, үр дүнг сайжруулах, хуульд заасан баталгаагаар тэгш хангах зорилгоор Шүүх шинжилгээний тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга Монгол Улсын Их Хурлын 2022 оны 12 дугаар сарын 23-ны өдрийн нэгдсэн хуралдаанаар батлагдаж, 2023 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байна.

Эрүүгийн хуулийн 14 бүлгийн 85 гэмт хэргийн улмаас хүний сэтгэцэд учирсан хор уршгийн зэрэглэлийг тогтоох асуудлыг Шүүх шинжилгээний тухай хуулийн 40 дүгээр зүйлийн 40.1 дэх хэсэгт "... гэмт хэргийн улмаас хүний сэтгэцэд учирсан хор уршгийн зэрэглэлийг тогтоож, дүгнэлт гаргана" гэж хуульчилсан бөгөөд Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд, Эрүүл мэндийн сайд нарын 2023 оны А/268, А/275 дугаар хамтарсан тушаалаар "Гэмт хэргийн улмаас хүний сэтгэцэд учирсан хор уршгийн зэрэглэлийг тогтоож, дүгнэлт гаргах журам"-ыг батлуулж, хүний эрх, эрх чөлөөг хангах, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах, зөрчигдсэн эрхийг сэргээх үйл ажиллагаанд мөрдлөг болгон ажиллаж байна.

Тус газар нь гэмт хэргийн улмаас хүний сэтгэцэд учирсан хор уршгийн зэрэглэл тогтоох шинжилгээний 389 тогтоол, шийдвэр 2023 онд ирснээс 143 шинжилгээг хийж, дүгнэлт гаргасан. 2024 онд 975 шинжилгээ хийлгэх тогтоол шийдвэр ирснээс 562 шинжилгээ хийж, дүгнэлт гаргаад байна.

Үүнээс үзэхэд шинжилгээний тоо цаашид нэмэгдэх үзүүлэлттэй байгаа бөгөөд шинжилгээ хийхтэй холбоотой эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох шаардлага үүсээд байна.

Монгол Улсын хэмжээнд нохойд хазуулсан шалтгаанаар осол, гэмтэлд өртөж, эмнэлгийн байгууллагад хандсан 2023 онд 3749 хүн хандсан бөгөөд үүнээс 0-18 насны 1723 хүүхэд, 2024 оны эхний 8 сарын байдлаар 2467 хандсан бөгөөд 0-18 насны 1195 хүүхэд тус тус хандаж эмчилгээ, үйлчилгээ авчээ.

Дээрх хохирсон иргэдийн дийлэнх хувь нь бага насны хүүхэд байгаатай холбогдуулан эцэг эх, асран хамгаалагч хүүхдэдээ сэтгэцэд учирсан хор уршгийн зэрэглэл тогтоох шинжилгээ хийлгэх хүсэлтийг мөрдөн шалгах чиг үүрэг бүхий цагдаагийн байгууллагад гаргадаг боловч Шүүх шинжилгээний тухай хуульд гэмт хэргийн улмаас сэтгэцэд учирсан хор уршгийн зэрэглэлийг тогтоож болох гэмт хэрэгт Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн 20 дугаар бүлгийн 20.15 дугаар зүйлд заасан "Орчиндоо аюул учруулж болох амьтныг зохих хамгаалалтгүй байлгах" гэмт хэрэг тусгагдаагүй учир тухай бүр хүсэлтийг шийдвэрлэж чадаагүй буцаасан талаар цагдаагийн байгууллагаас мэдэгдсэн.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 16 дугаар зүйлийн 14 дэх хэсэгт "Монгол Улсын хууль, олон улсын гэрээнд заасан эрх, эрх чөлөө нь зөрчигдсэн гэж үзвэл уул эрхээ

хамгаалуулахаар шүүхэд гомдол гаргах, бусдын хууль бусаар учруулсан хохирлыг нөхөн төлүүлэх, өөрийн болон гэр бүлийн гишүүд, эцэг эх, үр хүүхдийнхээ эсрэг мэдүүлэг өгөхгүй байх, өөрийгөө өмгөөлөх, хууль зүйн туслалцаа авах, нотлох баримтыг шалгуулах, шударга шүүхээр шүүлгэх, эрхтэй. Өөрөө өөрийнхөө эсрэг мэдүүлэг өгөхийг шаардах, мэдүүлэг гаргуулахаар шахалт үзүүлэх, хүч хэрэглэхийг хориглоно” гэж, Монгол Улсын Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 1 дүгээр зүйлийн 1.1 дэх хэсэгт “Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны зорилтыг гэмт хэргийг шуурхай, бүрэн илрүүлэх, гэмт хэрэг үйлдсэн хүн, хуулийн этгээдийг олж тогтоон шударгаар ял оногдуулах, гэм буруугүй хэнийг ч гэмт хэрэг үйлдсэн гэм буруутайд тооцохгүй байх, хүний эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах, зөрчигдсэн эрхийг сэргээхэд оршино” гэж тус тус заасан боловч дээрх иргэдийн хууль зүйн туслалцаа авах, хохирлоо нөхөн төлүүлэх Монгол Улсын Үндсэн хуулиар олгогдсон эрхээ эдэлж чадахгүй байх нөхцөл байдал үүсээд байна.

Шүүх шинжилгээний тухай хуульд сэтгэцэд учирсан хор уршгийн зэрэглэлийг тогтоож, дүгнэлт гаргуулахаар заасан гэмт хэргүүдийг тогтоохдоо гэмт хэргийн улмаас хувь хүн хохирсон байх гэсэн шаардлагыг харгалзан сонгосон боловч Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн 20 дугаар бүлгийн 20.15 дугаар зүйлд заасан “Орчиндоо аюул учруулж болох амьтныг зохих хамгаалалтгүй байлгах”, 28 дугаар бүлгийн 28.9 дүгээр зүйлд заасан “Байлдааны зэвсэг, галт хэрэгсэл, орчиндоо аюул учруулж болох бусад хэрэгсэлтэй харьцах журам зөрчих” гэмт хэргүүдийг тусгаагүй байх тул хуульд нэмэлт, өөрчлөлтөөр оруулах шаардлагатай байна.

Түүнчлэн хуулийн 11 дүгээр зүйлд шинжээчийн үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл олгох, түдгэлзүүлэх, сэргээх, сунгах, хүчингүй болгохтой холбогдсон харилцааг зохицуулсан бөгөөд 11.4 дэх хэсэгт шинжээчийн үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл авах Монгол Улсын иргэнд тавигдах шаардлагыг тодорхойлж, 11.4.2-д “шүүх шинжилгээний сургалтад хамрагдсан байх” гэж заасан боловч энэхүү сургалтын төрөл, зохион байгуулалт, төлбөрийн хэмжээг хэрхэн тогтоох эрх зүйн зохицуулалтыг тусгаагүй байна.

Зөвшөөрлийн тухай хуульд заасан мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай, энгийн зөвшөөрөл эзэмшигч (нотариатын, хөрөнгийн үнэлгээний үйл ажиллагаа эрхлэх, хуульчийн, сувилах, эм барих, эмчлэх, эх барих мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх)-ийн нэг жилд хангах багц цагийн хэмжээг зааж, зөвшөөрөл олгосон байгууллага, мэргэжлийн холбоодтой хамтран, сургалтыг зохион байгуулдаг байна.

Галт зэвсгийн тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.4 дэх хэсэгт “иргэний болон харуул хамгаалалтын зориулалттай галт зэвсэг эзэмших, ашиглах, хадгалах аюулгүй ажиллагааны сургалтыг цагдаагийн байгууллага зохион байгуулж, сургалтын зааврыг цагдаагийн төв байгууллагын дарга батална”, Гэрээт харуул хамгаалалтын тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.1 дэх хэсэгт “Харуул хамгаалалтын үйл ажиллагааг биечлэн гүйцэтгэх боловсон хүчнийг бэлтгэх, давтан сургах, мэргэжлийг нь дээшлүүлэх асуудлыг цагдаагийн төв байгууллага хариуцна”, Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 17 дугаар зүйлийн 17.3 дахь хэсэгт “Энэ хуулийн 17.1-д заасан төв нь албаны нохой ашиглах болон Галт зэвсгийн тухай хуулийн 10.4-т заасан болон гэрээт харуул хамгаалалтын сургалтыг төлбөртэй зохион байгуулж

болно”, гээд 17.4 дэх хэсэгт “Энэ хуулийн 17.3-т заасан сургалтын төлбөрийн хэмжээг дотоод хэргийн болон санхүүгийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн хамтран тогтооно” гэж тус тус хуульчилсан байна.

Иймд шүүх шинжилгээний арга аргачлал, эрх зүйн зохицуулалтууд тодорхой цаг хугацаанд өөрчлөгдөж байдаг тул шинжээчийн үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл эзэмшигчид давтан сургалт зохион байгуулах эрх зүйн зохицуулалтыг Шүүх шинжилгээний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлтөөр тусгах хэрэгцээ, шаардлага үүсэж байна.

Шүүх шинжилгээний тухай хуулийн 71 дүгээр зүйлийн 71.2 дахь хэсэгт “Аймаг, сумын нутаг дэвсгэр хариуцсан шинжилгээний байгууллагад тасралтгүй ажиллаж байгаа алба хаагчид 5 жил тутамд нэг удаа 30 сарын үндсэн цалинтай тэнцэх хэмжээний мөнгөн тэтгэмжийг тухайн байгууллагаас олгоно”, мөн 80 дугаар зүйлийн 80.3 дахь хэсэгт “Энэ хуулийн 71.2-т заасан 5 жил тутамд олгох мөнгөн тэтгэмжийг энэ хууль батлагдсан өдрөөс хойш тооцно” гэж заасан.

Тус байгууллагын аймаг, орон нутгийн нэгжид таваас дээш жил ажиллаж байгаа нийт 110 алба хаагч “...Цагдаагийн албаны тухай хууль 2013 оны 07 дугаар сарын 01-ний өдөр батлагдаж, орон нутагт таван жил ажилласан алба хаагчдад 30 сарын үндсэн цалинтай тэнцэх тэтгэмжийг 2014 оны 04 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс олгож эхэлсэн бол Гамшгийн тухай хууль 2022 онд, Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хууль 2021 онд батлагдсан бөгөөд Онцгой байдлын байгууллага, Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагууд дээрх тэтгэмжийг 2023 онд олгохоор төлөвлөсөн байна. Иймд шууд олгуулах асуудлыг шийдвэрлэж өгнө үү” гэсэн утга бүхий өргөдөл, хүсэлт гаргасан.

Аймаг, орон нутагт ажиллаж байгаа алба хаагчдыг тогтвор суурьшилтай ажиллуулах, нийгмийн асуудлыг нь шийдвэрлэх, шинжээчдийн ажлын ачааллыг харгалзан шаардлагатай санхүүжилтийг 2024 оны төсвийн төсөлд тусган танилцуулж, батлуулсан тул Шүүх шинжилгээний тухай хуулийн 80 дугаар зүйлийн 80.3 дахь хэсэгт заасан шилжилтийн үеийн зохицуулалтыг хүчингүй болгох саналтай байна.

Иймд дээр дурдсан хууль, эрх зүйн болон практик үндэслэл, шаардлагын дагуу Шүүх шинжилгээний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулав.

_____ оОо _____